

Mellem (post)kolonialitet og videnskab: Hinrich Rinks forskningsnetværk i Grønland og idéen om en international arktisk forskningshub

Temanummer: Arktiske relationer

Etableringen af »International Arktisk Hub« (IAH) i 2018 markerede et markant øjeblik for både forskningen i Arktis og for forholdet mellem Danmark og Grønland. IAH er et nyt og vigtigt forskningscenter og netværk dannet i samarbejde mellem de danske og grønlandske regeringer, og dens etablering giver en rettidig lejlighed til at undersøge forholdet mellem forskningspolitik og geopolitik i den postkoloniale sammenhæng. Omkring 140 år tidligere udgav et andet netværk dedikeret til international forskning i Arktis det første bind af deres tidsskrift, Meddelelser om Grønland. På trods af den store tidsforskel, er der

flere centrale ligheder mellem de to projekter. Med et udgangspunkt i dannelsen af Meddelelser om Grønland i 1879 undersøger denne artikel det historiske forhold mellem Arktisforskning og de (post-)koloniale forsøg på at etablere national og territorial kontrol over Grønland. Dette udspilles i en international videnskabelig scene, der har været formet af epistemologisk vold. På denne baggrund undersøger denne artikel, hvordan Arktisforskning både har formet og været påvirket af de historiske spændinger mellem internationalisme og nationalisme i den koloniale og postkoloniale sammenhæng.

NANNA KATRINE LÜDERS

KAALUND¹

Postdoctoral Research
Associate, Arctic Cultures,
Scott Polar Research Institute,
Department of Geography,
University of Cambridge,
nklk2@cam.ac.uk

Forskning som et af imperiets redskaber

»Da det danske Sprog ikke bliver forstaaet I noget vidt Omfang, have vi søgt at bøde derpaa ved at ledsage ethvert Hefte af Meddelelserne med en fransk Résumé, hvorved det hele ikke mister Charakteren af at være et dansk Arbejde« (Kommissionen, 1879, 1: 218).

Da den første udgave af *Meddelelser om Grønland* udkom i 1879, reflekterede redaktørerne over deres beslutning om at udgive dette nye videnskabelige tidsskrift om grønlandsk forskning på dansk. Uden for kongeriget var dansk et marginalet sprog, men redaktørerne understregede vigtigheden ved at fremhæve sprogligt, hvad de beskrev som forskningens danske karakter. Det betød imidlertid ikke, at redaktørerne, inklusive direktøren for den Grønlandske Handel, Hinrich Rink, udelukkende skrev for et dansksproget publikum. Fra begyndelsen var *Meddelelser om Grønland* del af et større projekt om at positionere Danmark internationalt som det primære midtpunkt for forskning i og om Grønland. Lige knap 140 år efter den første udgivelse af *Meddelelser om Grønland* annoncerede det danske Uddannelses- og Forskningsministerium etableringen af et nyt center for forskning i Arktis: International Arktisk Hub (herefter: IAH). På trods af tiden mellem projekternes begyndelse, det ene i 1879 og det andet i 2018, er der væsentlige paralleller mellem *Meddelelser om Grønland* og IAH, som denne artikel vil undersøge nærmere. Fælles for begge initiativer er et overordnet fokus på dansk identitet. For eksempel står der skrevet i offentliggørelsen af IAH fra december 2018, at målet med IAH er, at

»Danmark skal udvikle sig som førende inden for uddannelse og forskning i Arktis« (UFM, 20. december 2018). Ydermere er der lagt vægt på at fremstille forskningen som et internationalt projekt og som et grønlandsk og dansk bidrag til det globale samfund. Dette spændingsforhold mellem nationalisering og internationalisering løber som en rød tråd gennem den danske forskning i Arktis helt tilbage til begyndelsen af 1900-tallet.

I denne artikel undersøger jeg etableringen *Meddelelser om Grønland*, og især direktøren for den Kongelige Grønlandske Handel (KGH), Hinrich Rinks, rolle i projektet for at belyse de centrale forskelle og ligheder mellem indsatserne for at etablere internationale netværk dedikeret til forskning i og om Grønland i 1900-tallet og i dag. Spændingsforholdet i IAH mellem på den ene side at fremhæve eksplicit, at forskning i Grønland skal have en form for værdi for grønlændere, Kalaallit, og på den anden side beskrive netværket som led i målet om at udvikle Danmark som »førende inden for uddannelse og forskning i Arktis« viser vigtigheden af at perspektivere moderne initiativer i lyset af den historiske arv i forholdet mellem Grønland og Danmark (UFM, 20. december 2018).

I 1900-tallet var forskning ofte eksplicit en del af kolonisering, da kortlægning af land og udredningen af naturressourcer blev brugt til at legitimere kolonistyrets ret til et område

I 1900-tallet var forskning ofte eksplicit en del af kolonisering, da kortlægning af land og udredningen af naturressourcer blev brugt til at legitimere kolonistyrets ret til et område, som en del af hvad historikeren Daniel Headrick har kaldt »the tools of empire«, eller »imperiets redskaber« på dansk (Headrick, 1981). I dag er videnskab forbundet med magt på mere subtile måder. Det grønlandske selvstyre er en partner i IAH, og IAH skal inkludere Kalaallit som centrale vidensproducenter. Dette skal ses i kontrast til forholdene i 1900-tallet og den første halvdel af det 20. århundrede, hvor Kalaallit ofte var nedværdigede og udnyttede i interaktioner med danske og andre udenlandske videnskabsfolk, og hvor deres bidrag og ekspertise blev slettet i de endelige videnskabelige publikationer. Den historiske ekskludering af Inuit i Arktisforskningen, der blev udført af tilflyttere og opdagelsesrejsende, kan nyttigt beskrives som det, forskeren Gayatri Spivak har betegnet som »epistemologisk vold« (Spivak, 1988). Hermed forstås en proces, hvorved kolonisering undertrykker og forvrider alt fra videnskab og natursyn, til religion og familiestruktur i de koloniserede områder. Det nuværende forhold mellem nationalisering og internationalisering, mellem Grønland og Danmark og mellem rigsfælleskabet og det internationale samfund er fundamentalt formet af den danske kolonisering af Grønland. Den videnskabelige forskning i og om Grønland står ikke uden for denne kontekst. Som et tidligt forsøg på at etablere et dansk internationalt fokuseret forskningsnetværk er *Meddelelser om Grønland* et relevant casestudy til at belyse konteksten for etableringen af

IAH. Forskningspolitik er nemlig direkte relateret til magt, både socialt, økonomisk og politisk.

Et nyt tidsskrift for dansk grønlandsforskning

I december 1877 indsendte geologen Johannes Frederick Johnstrup et forslag til den danske regering om at nedsætte en kommission til støtte for forskningen i Grønland. Forslaget blev accepteret allerede i januar 1878 med en tilkendelse af et årligt budget på kr. 10.000. Derved var Kommissionen for Ledelsen af de Geologiske og Geografiske Undersøgelser i Grønland (herefter: Kommissionen) etableret med Johnstrup som Kommissionens første formand (Laursen, 1960: 71-2). I 1879 udgav Kommissionen det første hæfte af *Meddelelser om Grønland*.

Der var stor international interesse for i Arktis, herunder Grønland, gennem hele 1900-tallet, men det var andre lande end Danmark, der havde stået i spidsen for forskningen. I en indberetning til Indenrigsministeriet i 1881 skrev Kommissionen, at man i »Udlandet har følt Savnet« af den manglende danske forskning og havde »klaget over, at Danmark ikke for længe siden havde opfyldt den der I denne Retning paahvilende Forpligtelse« (Kommissionen, 1881: 55). Manglen på dansk forskning var nok mere en retorisk beskrivelse end en faktisk bekymring blandt udenlandske forskere, men brugen af dette argument har genklang i tonen i *Meddelelser om Grønland* og i de forskningsprojekter, der blev publiceret i tidsskriftet. Redaktørerne argumenterede således for, at det var vigtigt at gøre Danmark til den førende nation inden for grønlandsforskning.

En af udfordringerne var, at ekspeditioner såsom de britiske forsøg på at nå Nordvestpassagen var meget dyre. I 1818, efter slutningen af Napoleonskrigene, begyndte den britiske regering at udsende flere ekspeditioner til Norden med fokus på at finde, kortlægge og gøre krav på denne hypotetiske handelsrute. Senere blev Nordpolen det primære mål, især i den amerikanske og tyske kontekst. Ved både Nordvestpassagen og Nordpolen var blikket rettet mod Arktis, og de sideløbende videnskabelige undersøgelser prioriterede også Nordgrønland. På trods af monopolhandlen i Grønland, som blev styret af KGH, havde den danske stat ikke det samme budget til rådighed for Arktisforskningen. Hvor lande som England, USA og Tyskland først og fremmest forsøgte at nå områder i Grønland, der hidtil var uudforskede af europæere og euro-amerikanere, var de danske initiativer ikke opdagelsesrejser i samme forstand. Danske ekspeditioner, som den der blev ledet af Wilhelm August Graah i 1830'erne, fokuserede på at kortlægge og beskrive Sydøstgrønland. Ekspeditioner som Graahs var en billigere form for ekspedition og krævede ikke et stort mandskab. Samtidig var der heller ikke i Danmark et særligt fokus på videnskabelig udforskning af Grønland. *Meddelelser om Grønland* kan beskrives som led i et forsøg på at ændre dette.

Som det første specialtidsskrift dedikeret til Arktisforskning var *Meddelelser om Grønland* et vigtigt redskab til at påvirke både den nationale og internatio-

nale diskussion om Grønland, og både tidsskriftet og dets associerede netværk skal ses i sammenhæng med diskursen omkring den danske kolonisering af Grønland. Grønlands status som en dansk koloni ophørte ved en ændring af den danske grundlov i 1953, men dette markerede langt fra slutpunktet for koloniseringens indflydelse. Lovændringen var kulminationen på flere års diskussioner om Grønlands status, både indenfor og udenfor Grønland og Danmark, og gjorde juridisk Grønland til et dansk amt. Dette ændredes først med oprettelsen af Grønlands Hjemmestyre i 1979, som blev erstattet af Grønlands Selvstyre i 2009, hvorved Grønlands parlament, Inatsisartut, nu udøver langt større suverænitet over alle forhold i Grønland end før. Samtidig, hvilket er vigtigt for konteksten for etableringen af IAH, forblev Grønland ved disse reformationer en del af Kongeriget Danmark – og Kongeriget Danmark forblev derved en del af Arktisk Råd som en såkaldt arktisk stat. Som Marc Jacobsen har observeret: »Rigsfællesskabets beståen er det, der legitimerer Danmarks tilstedeværelse i Arktis« (Jacobsen, 2016: 73).

Meddelelser om Grønland og IAH er begge etableret i brydningstider – men brydningerne er af meget uens art. Danmark har i forskellig grad været kolonimagt i Grønland siden 1700-tallet. I perioden omkring den første udgivelse af *Meddelelser om Grønland* intensiverede den danske stat forskningen i Grønland som del af en bredere geopolitisk strategi for at fastholde kontrollen over regionen. I modsætning hertil er IAH etableret i en periode, hvor det Grønlandske selvstyre styrkes, og forholdet mellem Danmark og Grønland redefineres. Som Uffe Jakobsen har vist, var grønlandsk nationsdannelse et centralt fokus ved Hjemmestyrets grundlæggelse af Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet (Jakobsen, 2013-2014: 16). I lyset af denne (post)koloniale arv er det derfor interessant, at der ved etableringen af både *Meddelelser om Grønland* i 1879 og etableringen af IAH i 2018 var et eksplicit fokus på at henholdsvis etablere og bibeholde Danmarks rolle i Arktis internationalt.

Forskning i spændingsfeltet mellem kolonisering, økonomi og videnskab

I konteksten for etableringen af internationale forskningsnetværker har sammenhængen mellem ekskludering af Inuit og epistemologisk vold en direkte relation til struktureringen af forskningsprogrammer og metoder. Hvem bestemmer, hvad der skal forskes i, og for hvem bliver forskningen udført? Hvem får udbytte af forskningen? Ved IAH er missionen klar: »International Arktisk Hub skal skabe værdi gennem formidling, øget indsigt i, kendskab og ejerskabsfølelse til forskningen hos forsknings- og uddannelsesinstitutioner, beslutningstagere, virksomheder, borgere og øvrige interessenter« (UFM, 22. oktober 2020). Fysisk har IAH base i Nuuk ved Grønlands Naturinstitut, hvilket er en anden stor forskel sammenlignet med mange af de tidligere forskningscentre og institutter dedikeret til forskning i Arktis, som primært fandtes, og stadig findes, i europæiske og nordamerikanske byer langt væk fra de geografiske områder, som forskningen har fokus på. Som Professor Minik Rosing, en af de centrale personer bag IAH, forklarede i samtale med histori-

ker Marc Jacobsen, var disse aspekter af IAH et bevidst valg (Jacobsen, 2018). Det vil sige, at ved etableringen af IAH var der et eksplicit brud med den historiske forankring af forskningen i og om Grønland: det grønlandske selvstyre er en partner i IAH, og IAH inkluderer grønlandere, Kalaallit, som centrale vidensproducenter. Dette er en central forandring i forskningspolitikken i den postkoloniale kontekst. Samtidig er der et spændingsforhold mellem disse vigtige forandringer og de ligheder der stadig ses til tidligere projekter som *Meddelelser om Grønland*. At Arktisforskning spiller en central rolle i den bredere geopolitiske diskurs, står klart, når det ses i et historisk perspektiv.

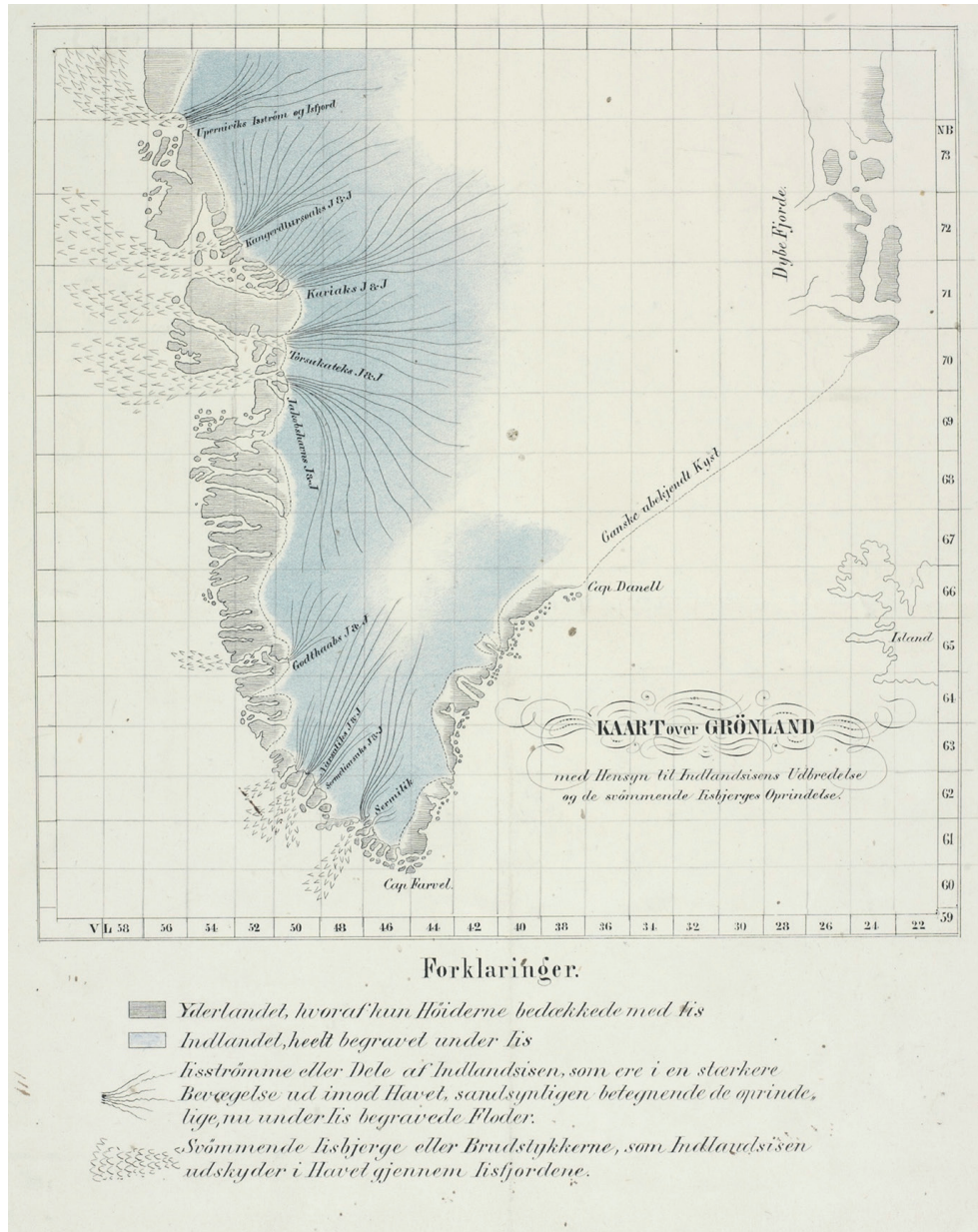
IAH inkluderer grønlandere, Kalaallit, som centrale vidensproducenter. Dette er en central forandring i forskningspolitikken i den postkoloniale kontekst

Videnskab og opdagelsesrejser og den associerede epistemologiske vold i Grønland har historisk set tjent til at legitimere Danmark som kolonimagt, især i 1900-tallet. Først og fremmest var de geografiske undersøgelser af Grønland, inklusive af indlandsisen, en central del af argumentet for at fortsætte den danske administrative kontrol over hele landet. I denne periode i 1900-tallet var der stor debat om, hvorvidt Grønland var én ø, eller om landet i stedet bestod af mange øer, der var overdækkede og blev holdt sammen af is og sne (Martin-Nielsen, 2013). Som den skotske botaniker og geograf Robert Brown skrev i 1875, »Grønland har intet indland! i hvert fald hvis vi forstår indlandet som noget andet end is og sne« (Brown, 1875, 22, oversat af forfatter). Hvis der ikke var fast land under indlandsisen, kunne Danmark så fortsat gøre krav på hele Grønland? At Danmark skulle kunne erklære suverænitet over hele Grønland blev udfordret fra flere sider, og videnskabelige undersøgelser spillede en vigtig rolle i disse konflikter.

En anden tæt relateret faktor var potentialet for at kunne intensivere ressourcudvindingen i Grønland, især af det sjældne mineral kryolit. Kryolit blev fundet i byen Ivittuut i Sydvestgrønland i 1799, og et halvt århundrede senere beviste den danske kemiker Julius Thomson mineralets potentielle industrielle vigtighed. Smeltet kryolit kan bruges som opløsningsmiddel i produktionen af aluminium, og da kryolit nedsætter smeltepunktet for aluminium dramatisk, reducerede det energibehovet i aluminiumproduktionen. Udvinningen af kryolit i Ivittuut begyndte i 1856 og blev yderligere intensiveret ved etableringen af firmaet Kryolith Mine og Handsels Selskabet i 1865. Som Julius Thomson formulerede det på et møde hos Videnskabernes Selskab, havde den danske regering ved brydningen af kryolit »sikkert sig en vedvarende og udstrakt Anvendelse af et nyt Raaproduct og dermed en vedvarende og betydelig Indtægt for Statskassen« (Thomson, 1862: 9). Videnskabelige, økonomiske og geopolitiske interesser var og er tæt forbundne.

Det er nemt at se, hvordan geologisk forskning kan afdække tilstedeværelsen af ressourcer med mulighed for økonomisk gevinst, og hvordan forskning i Grønlands indlandsis blev sammenkædet med dette gennem debatter

Figur 1: Hinrich Rink (1856), »Kaart over Grönland med Hensyn til Indlandsisens Udbredelse og de svømmende Isbjerges Oprindelse«

Kilde: Det kongelige bibliotek: KBK Rinks samling nr. 85, ID 510278.

over landegrænser (Bruun, 2020; Rud, 2017). Forholdet mellem videnskab og kolonisering er for eksempel tydelig i retssagen mellem Norge og Danmark om Østgrønland, den såkaldte »Østgrønlandssag« (Permanent Court of International Justice, 5. april 1933). Nok var dansk suverænitet over hele Grønland ikke officielt udfordret i det internationale samfund ved slutningen af 1900-tallet, men det var omvendt heller ikke juridisk anerkendt. I mellemkrigstiden indgik den danske regering flere aftaler for at vinde denne internationale anerkendelse. Herunder var det del af kontrakten for salget af den daværende danske koloni, de Vestindiske Øer, til USA i 1917, at USA anerkendte dansk suverænitet over Grønland. Flere andre lande fulgte efter. I de følgende

år lå Danmark og Norge i diplomatiske diskussioner over Østgrønlands juridiske status. Udvekslingerne blev intensiveret i løbet af 1920'erne efter den danske regering offentliggjorde en bekendtgørelse om suverænitet over hele Grønland og de omliggende farvande i 1921. I juni 1931 ankom en lille, privat, norsk ekspedition til Østgrønland og erklærede, at de havde besat området for den norske stat. Den norske regering stod ikke officielt bag ekspeditionen, men resultatet var, at Norge gjorde krav på området den 10. juli 1931. Herefter indsendte den danske regering en klage til den internationale domstol (Rud, 2018: 146-7). I deres dom fremhævede den internationale domstol som en del af deres begrundelse for at afgøre sagen til Danmarks fordel, at den danske regering havde udsendt mange videnskabelige ekspeditioner og undersøgelser af Grønland, undersøgelser der var intensiveret ifm. opstarten af *Meddelelser om Grønland*. På den måde var tidsskrifter som *Meddelelser om Grønland* en del af at legitimere dansk kolonisering af Grønland på den internationale scene.

Hinrich Rink og hans reformeringsforsøg

I tiden omkring etableringen af *Meddelelser om Grønland* var den danske grønlandsforskning især formet af Hinrich Rink. I 1871, efter mange år som inspektør i Sydgrønland, overtog Rink stillingen som direktør for KGH, en stilling han beholdt indtil 1882. Officielt sagde Rink sin stilling som direktør op under hensyn til sit svækkede helbred, men Rink brugte anledningen til at styrke sin kritik af KGH. Hans bog *Om Grønlænderne, deres Fremtid og de til deres Bedste sigtende Foranstaltninger* (1882) beskrev et Grønland i en dyb armod, som blev skabt af og fastholdt gennem specifikke facetter af den danske kolonistyring. Som modsvar til Rinks kritik udgav den næste direktør for KGH, Hugo Hørring, i 1882 *Bemærkninger til Justitsraad, Dr. Phils. H. Rinks Skrift: Om Grønlænderne M.M.* Hørring brugte alle værkets 110 sider på at afvise Rinks kritik af KGH, og han fortsatte med at skrive imod Rink i årene derefter. At Hørring brugte så meget tid i sine første år som direktør i KGH på at modsvare Rink, viser vigtigheden af at se Rinks bog *Om Grønlænderne* som et led i hans forsøg på at reformere den danske kolonistyring i Grønland. Samtidig var *Om Grønlænderne* del af Rinks bredere projekt om at videreudvikle og dirigere forskningen i og om Grønland.

Som forsker var Rink først og fremmest geolog, antropolog og lingvist. Rink fik sin tidlige uddannelse på Sorø Akademi og sin doktorgrad ved Kiel Universitet. Han deltog i Galathea-ekspeditionen som geolog i 1845-1847 og brugte efterfølgende størstedelen af sit voksenliv i Grønland. I 1853 giftede han sig med Nathalie Sophie Nielsine Caroline Møller, kendt som Signe Rink. Signe var datter af kolonialadministrator i Paamiut, Jørgen Nielsen Møller, og var født og opvokset i Grønland. Signe havde også en aktiv forskningskarriere og skrev mange bøger og artikler om Grønland, men som kvinde havde hun ikke samme adgang til officielle stillinger og akademisk anerkendelse som (hvide danske) mænd i denne periode. Sammen var ægteparret del af grundlæggelsen af avisen *Atuagagdliutit* i 1861; den første avis, der blev udgivet på grønlandsk (Rink, 2019).

Men Rink var ikke kun forsker, han var også i monopolhandlens tjeneste. KGH blev etableret i 1774, og fra 1776 havde det et statsautoriseret monopol på handlen i Grønland. Med handelsmonopolet var KGH også en de facto-regering. Videnskabelig forskning er derved også relateret til national identitetsdannelse og geopolitisk magtudøvelse på mere subtile måder. I Grønland kontrollerede KGH, hvem der kunne få hvilket arbejde, og de bestemte priserne på de varer, der blev købt af og solgt til Kalaallit og de danske bosættere i Grønland. De øverste embedsmænd i Grønland, kolonibestyrere og inspektører var også en del af KGH's struktur, og derved var lovgivningen også en del af handlens område. Når vi taler om monopolhandlen, skal det derfor forstås, at denne ikke kun berørte strømmen af varer ind og ud af Grønland, men i stedet påvirkede alle områder af livet i Grønland. Historisk har forskningen i og om Grønland derfor også været tæt forbundet til monopolhandlens virke og den specifikke form for kolonisering, som KGH og Danmark udøvede.

Rinks syn på KGH var kompliceret, og det er vigtigt ikke at fremstille Rink og KGH som repræsentanter for fuldstændigt modsatrettede projekter. I 1877 holdt Rink et foredrag i Det Danske Geografiske Selskab, hvor han beskrev, hvordan grønlændernes generelle trivsel var forværret betydeligt i de seneste år. Et nøgleproblem var ifølge ham, at udlændinge i Grønland ikke havde værdsat og respekteret grønlændernes skikke og kultur (Rink, 1877: 29-30). Dette var langt fra første gang, Rink havde kritiseret forholdene i Grønland, men nu hvor han talte som direktør for KGH, havde det en anden vægt. Talen var ikke et argument for at nedlægge monopolhandlen, men afspejlede Rinks reformplaner for Grønland.

Ifølge geologen Knud Johannes Vogelius Steenstrups nekrolog for Rink i *Geografisk Tidsskrift* var Kommissionen en del af Rinks planer for at danne »en Modvægt mod Handelens Direktør, foreløbelig ham selv, der formentlig hverken kunde eller vilde varetage Grønlændernes Interesser« (Steenstrup, 1893-94: 165). Med Kommissionen var målet ikke bare at styrke forskningen i og om Grønland, men at dirigere forskningen efter en vision om at forbedre vilkårene i Grønland og at agere som, med Steenstrups ord, en »modvægt« til KGH. Kommissionen og *Meddelelser om Grønland* var derved både en kulmination af Rinks mangeårige arbejde, og det første skridt mod hvad der blev fremstillet som en ny periode for forskning i og om Grønland.

Et af Rinks centrale argumenter i sit foredrag var, at der uden for Grønland ikke var meget korrekt viden om grønlandsk kultur, historie, og sprog. Han mente, at det var et problem, at udlændinge i Grønland opførte sig som om, den lokale befolkning var underlegen, og misforståelser og konflikter var yderligere resultatet af, at udlændinge ikke havde lært sproget og kun kunne kommunikere gennem tolke (Rink, i Hendrik, 1878:4). Det mente han efterlod et stort behov for mere viden om Grønland, både i Danmark og internationalt. Det var et reformforsøg, der var forankret i tidens kolonisering og racistiske syn på Inuit generelt og Kalaallit specifikt, og som var centreret

omkring at understøtte en vision for Danmarks internationale rolle i Arktisforskningen. Målet var, at grønlandsforskningen skulle være dansk-kontrolleret og dansksproget.

Et internationalt netværk for Arktisforskning, i nutid og datid

Da Kommissionen i 1913 kiggede tilbage på deres 35 års virke, identificerede de 54 ekspeditioner som værende udsendt under deres eller Johnstrups initiativ, idet de også inkluderede Johnstrups ekspedition i 1876 og »Danmarks-ekspeditionen«, der var en slags springbræt for etableringen af Kommissionen og var beskrevet i det første hæfte af *Meddelelser om Grønland*. Ekspeditionerne bestod ifølge Kommissionen af »83 Naturforskere og Søofficerer [...] deraf 77 Danske og 6 Udlændinge foruden en stor Del underordnede Medhjælpere« (Kommissionen, 1913: 6). Det er vigtigt at lægge mærke til det ekskluderende arbejde, der blev gjort i denne slags beskrivelser af deltagerne i forskningsprojekterne. Mens de officielle »naturforskere«, det vil sige videnskabsforskere, var danske og udenlandske, var mange af de »underordnede Medhjælpere« Kalaallit.

1900-tallets mange arktiske ekspeditioner var grundlæggende afhængige af den støtte, som de europæiske og euroamerikanske forskere fik af Inuit og andre oprindelige folk. Dette inkluderede den vigtige praktiske hjælp i form af husly, mad, og andre nødvendige ressourcer i tillæg til vidensudvikling. I de arktiske regioner agerede Inuit som guider og tolke, og de fremmede rejsende trak på den lokale viden, når de begrebsliggjorde området (Cruikshank, 2010; Livingstone og Withers, 1999; Craciun og Terrall, 2019). Vidensproduktionen fandt sted i hvad historiker Mary Louise Pratt har kaldt den koloniale »kontaktzone«, et fysisk og metaforisk møde mellem kolonisator og koloniseret (Pratt, 1992: 6). I denne kontaktzone blev europæisk viden forandret, både begrebsligt og empirisk, af Inuit-viden, og indflydelsen fra de oprindelige folk på udviklingen af europæisk Arktisforskning kan ikke overvurderes. Men når forskningen materialiserede sig i artikler og bøger, blev denne fundamentale rolle af Inuit slettet eller formindsket og ændret fra central til støttende og ikke-essentiell. De eneste, der blev nævnt ved navn i ekspeditionsoversigten i 1913-udgaven af *Meddelelser om Grønland*, var de danske og udenlandske forskere.

Ovennævnte skelnen mellem medhjælpere og forskere og deres nationale identiteter viser et spændingsforhold i Kommissionens forskningsnetværk. Nok argumenterede centrale figurer som Rink for at give Kalaallit adgang til højtrangerende positioner i KGH, men det betød ikke, at forskningsholdene officielt blev udvidede til at inkludere Kalaallit. *Meddelelserne* viser, hvad vi kan identificere som et epistemologisk hierarki. Det vil sige et hierarki i måden, hvorpå viden er prioriteret, som var forankret i tidens eurocentriske racisme. De såkaldte »underordnede medarbejdere« var centrale for den forskning i Grønland, der blev beskrevet som et dansk foretagende, og ekskluderingen af disse vidensproducenter var en form for epistemologisk vold, som

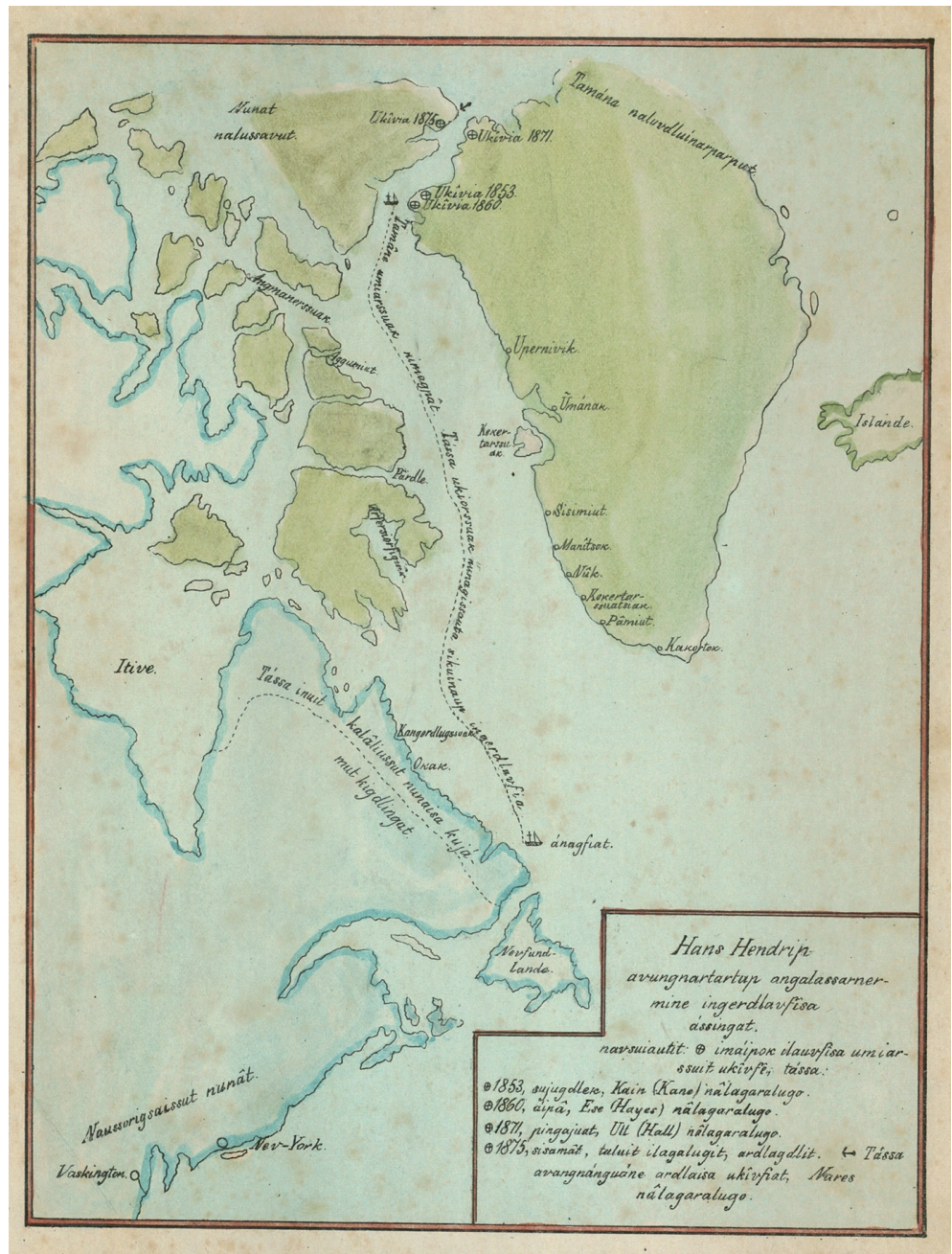
forskeren Gayatri Spivak (1988) har beskrevet det, der trak på og legitimerede racialiserede hierarkier mellem Danmark og Grønland.

Nok var *Meddelelser om Grønland* udadvendt og designet til at fremhæve dansk videnskab internationalt, men rammen for forskningen var derved også ekskluderende, både på et praktisk og intellektuelt niveau. Det var praktisk ekskluderende, for man skulle kunne forstå dansk for både at læse artiklerne og bidrage med forskning. Samtidig var det også intellektuelt ekskluderende, idet tidsskriftet, og dets tilhørende forskningsnetværk, satte danske mænd i centrum og holdt døren lukket for andre vidensproducenter, inklusiv, Kalaallit. Beslutningen om at bruge dansk som forskningssprog var dermed et politisk valg. Sprogvalget skabte en ramme, der inkluderede og udelukkede aktører i forskningen; en ramme bestående af sprogkundskaber og andre socialt baserede kategorier, herunder klasse, køn og etnicitet. Som et berømt eksempel på, hvordan Inuit historisk er blevet ekskluderet fra forskningsnetværkerne, er Suersaq's liv og virke værd at nævne her.

Suersaq var en opdagelsesrejsende Inuk, der deltog i en britisk og tre amerikanske ekspeditioner mod Nordpolen mellem 1853 og 1876, og han var derved nok tidens mest erfarende nordpolsfarer (Løve, 2016). Suersaq skrev en rejsebeskrivelse, som blev udgivet i 1878 som *Memoirs of Hans Hendrik, the Arctic traveller, serving under Kane, Hayes, Hall and Nares, 1853–1876*. I denne periode var Suersaq kendt som Hans Hendrik. Bogen var oversat af Rink og redigeret af den engelskfødte George Stephens, der var professor i engelsk på Københavns Universitet. Som titlen anviser, var Suersaq's bog udgivet på engelsk. Dele af Suersaq's beskrivelse blev udgivet på dansk i *Geografisk Tidsskrift* i 1877 og i *Atuagagdliutit* mellem september 1878 og januar 1879.

Suersaq's *Memoir* beskrev hans arbejde som deltager i de fire ekspeditioner, og den gav et meget anderledes indblik i den måde ekspeditionerne havde foregået end de britiske og euro-amerikanske ekspeditionslederes beskrivelser. I Nordgrønland havde Suersaq ageret, som hvad historikeren Alida Metcalf beskriver som en »go-between« (Metcalf, 2013: 2-3); en person, der står som mægler mellem kulturer, her mellem den lokale befolkning, Inughuit, og de amerikanske og britiske ekspeditioner. Gennem dette arbejde lavede Suersaq aftaler, der gav ekspeditionerne hjælp med forsyninger, hvilket sikrede mandskabets overlevelse (Hendrik, 1878:29-32, 55). Samtidig viser Suersaq's rejsebeskrivelser også, hvordan han havde deltaget i ekspeditionernes videnskabelige undersøgelser. Suersaq forhandlede med lokalbefolkningen om hjælp til at indsamle flora og fauna til brug i de naturvidenskabelige samlinger. Han indsamlede kulturobjekter og formidlede lokal viden, som blev en del af de antropologiske resultater fra ekspeditionen (Hendrik, 1878: 33-5, 85-6). Endelig deltog Suersaq også i den geografiske kortlægning af kysterne, og han opmålte og kortlagte landet både alene og sammen med britiske og amerikanske kollegaer (Hendrik, 1878: 89).

Figur 2: Hans Hendrik og Lars Møller (1878), »Hans Hendrip avungnartartup angalassarnermine ingerdlavfisa ássingát«

Kilde: Det kongelige bibliotek: KBK 4100-13-1878/2, ID DK004190.

I de mange videnskabelige og populære skrifter fra de fire ekspeditioner, som var udkommet i årene før, blev Suersaqs arbejde primært beskrevet som støttende og praktisk. Suersaqs vigtige rolle som vidensproducent blev ikke anerkendt, og publikationen af *Memoirs* rykkede derfor kraftigt ved de europæiske og euro-amerikanske forestillinger om, hvordan de såkaldte opdagelsesrejssende producerede viden, og hvordan de opførte sig. *Memoirs* beskrev nemlig også den fysiske og psykiske vold, som Suersaq og andre Inuit blev udsat for under ekspeditionerne, og om udlændingenes manglende vilje til at lære om

eller acceptere lokale skikke. Med Suersaqs *Memoirs* var det første gang en opdagelsesrejsende Inuk udgav en rejsebeskrivelse, og det var en stærk kritik af måden, hvorpå udenlandske, især amerikanske, opdagelsesrejsende havde opført sig i Grønland og af deres behandling af lokalbefolkningen (Kaalund, 2021: 132-6).

Set i sammenhæng med Rinks reformeringsforsøg står Suersaqs *Memoirs* som et vigtigt led i argumentet om at kontrollere og revidere adgangen til Grønland og for Danmarks og KGH's rolle i denne reform. Især står vigtigheden ved valget af forskningssprog klart. Det tiltænkte læserskab af *Memoirs var*, som mange andre af Rinks bøger og artikler, den engelsksprogede forskningsverden (Rink i Hendrik, 1878: 1-2). Det er derved også tydeligt, at det var et politisk valg at udgive *Meddelelser om Grønland* på dansk, med oversættelser først til fransk og senere til tysk og engelsk. Det var fra starten tiltænkt, at *Meddelelser om Grønland* skulle indgå i den internationale forskningsdiskurs. Målet var både at katalogisere Grønland som del af det danske imperium og stille den nye viden til rådighed for et bredt publikum – inklusive forskere fra andre lande. Ved at prioritere det danske sprog i tidsskriftet med senere udvidelse til fransk, og dernæst tysk og engelsk, var det øjensynligt aldrig på tale, at tidsskriftet skulle udgives på grønlandsk. Det var et tidsskrift om Grønland, rettet mod et internationalt videnssamfund, men forskningen blev ikke præsenteret som værende af eller for Kalaallit.

En ny æra i forholdet mellem Grønland og Danmark?

Videnskab og (post)kolonisering er forbundne på både eksplicite og implicite måder. Historisk har danske regeringsrepræsentanter i Grønland implementeret lovgivning og politikker, baseret på forskning med store samfundsmæssige og individuelle konsekvenser. Minedrift, for eksempel, var relateret til forskning i Grønlands undergrund og har ført til tvangsflytning af hele landsbyer. Moderne Arktisforskning, inklusive forskningsnetværk, forskningsinstitutioner og tidsskrifter, er også del af denne kontekst. Som Uffe Jakobsen skriver »Universitetet [Ilisimatusarfik] ses kort og godt som et vigtigt element i den nødvendige nationsdannelse i Grønland« (Jakobsen, 2014: 16). Hvor *Meddelelser om Grønland* blev etableret i en periode med dansk kolonisering af Grønland og i et spændingsforhold mellem dansk nationalisering og internationalisering i Arktis, kan etableringen af IAH, såvel som Ilisimatusarfik, ses som del af nationsdannelsen i Grønland. Samtidig var der ved annonceringen af både *Meddelelser om Grønland* og IAH fokus på at fremhæve projekternes danske karakter en indikation på, at forholdet mellem Grønland og Danmark stadig er kompliceret, og at dette forhold er afspejlet i forskningspolitikken.

I 2016 udgav uddannelses- og forskningsministeriet en »Strategi for forskning og uddannelse vedrørende Arktis«. Strategien kan ses som værende i forlængelse af »Udredning: Dansk diplomati og forsvar i en brydningstid« af ambassadør Peter Taksøe-Jensen i kombination med Udenrigsministeriets tidligere udgivne »Kongeriget Danmarks Strategi for Arktis 2011-2020«. En central del

af »Strategi for forskning og uddannelse vedrørende Arktis« var etableringen af »en international forskningshub i Grønland« udviklet i samarbejde mellem Danmark og Naalakkersuisut, den Grønlandske regering (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016: 4). IAH kom på finansloven i 2019, hvor initiativet fik tildelt 3 millioner kroner årligt indtil 2022, og blev officielt annonceret som et samarbejde mellem Grønland og Danmark i 2020. I en sammenligning mellem denne strategi og målsætningen for Kommissionen og *Meddelelser om Grønland* i 1879, er det tydeligt, hvordan forskningspolitik stadig står som en central faktor i den internationale politik om Arktis. I *Meddelelser om Grønland* begrundede redaktørerne etableringen af tidsskriftet med, at »det maa synes naturligt, at Grønland, hvis største og bedst undersøgte Del hører til det danske Monarki, ogsaa i botanisk Henseende bliver beskrevet ved danske Kræfter, ligesom det i andre Retninger formentlig er beskrevet ved danske Videnskabsmænd« (Kommissionen, 1880, XIV). På samme måde beskrev den daværende uddannelses- og forskningsminister Ulla Tørnæs i forordet til »Strategi for forskning og uddannelse vedrørende Arktis«, hvordan »Danmark skal styrke sin indsats for arktisk forskning, uddannelse og innovation«, hvilket vil »sætte Danmark på verdenskortet som en af verdens førende arktiske uddannelses- og forskningsnationer« (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2016: 4). Vi ser derved igen dette tilsyneladende paradoks mellem internationalisering og nationalisering udspillet på officielt niveau. Ligesom Grønlandsforskningen spillede en central rolle i at definere forholdet mellem Grønland og Danmark i 1900-tallet, så er den arktiske forskningspolitik stadig tæt relateret til bredere politiske bevægelser og ambitioner i nutiden.

Noter

- 1 Dette projekt har modtaget finansiering fra European Research Council (ERC) under den Europæiske Unions Horizon 2020 forsknings- og innovationsprogram (Grant Agreement number: 724317 — ARCTIC CULT — ERC-2016-COG). Jeg er taknemlig for Marc Jacobsen og Ulrik Pram Gads redaktionelle kommentarer og forslag, og for Sara Kvist (Syddansk Universitet) for hjælp med det sproglige.

Litteraturliste

- Brown, Robert (1875), *Arctic Geography and Ethnology: A Selection of Papers on Arctic Geography and Ethnology. Reprinted, and Presented to the Arctic Expedition of 1875, by the President, Council, and Fellows of the Royal Geographical Society*, London: John Murray.
- Bruun, Johanne M. (2020), »Invading the Whiteness: Science, (Sub)Terrain, and US Militarisation of the Greenland Ice Sheet«, *Geopolitics*, 25(1): 167–88.
- Craciun, Adriana og Mary Terrall, red. (2019), *Curious Encounters: Voyaging, Collecting, and Making Knowledge in the Long Eighteenth Century*, Toronto: University of Toronto Press.
- Cruikshank, Julie (2010), *Do Glaciers Listen? Local Knowledge, Colonial Encounters, and Social Imagination*, Vancouver: UBC Press.
- Headrick, Daniel (1981), *The Tools of Empire: Technology and European, Oxford and New York: Oxford University Press.*
- Hendrik, Hans (1878), *Memoirs of Hans Hendrik : The Arctic Traveller, Serving under Kane, Hayes, Hall and Nares, 1853-1876*, oversat af Hinrich Rink, red., George Stephens, London: Trübner.
- Hørring, Hugo (1882), *Bemærkninger til Justitsraad, Dr Phils. H. Rinks Skrift: Om Grønlænderne M.M.*, København: Gad.

- Jacobsen, Marc (2016), »Den grønlandske forbindelse«, *Udenrigs*, 2016(1): 65-73.
- Jacobsen, Marc (2018), »The Curious Case of Greenland's Research Hub«, *High North News*, 25. maj, www.highnorthnews.com/en/curious-case-greenlands-research-hub
- Jakobsen, Uffe (2014), »Etableringen af Ilisimatusarfik (Inuit Institutet): politiske diskussioner forud for dannelsen af Grønlands Universitet / Ilisimatusarfup (Inuit Instituttip) pilersinneqarnera: Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarfup pilersinneqarnissaa sioqqullugu politikkikkut oqallinnerit«, *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning (2: Ilisimatusarfik 1984-2014)*: 11-25.
- Kaalund, Nanna Katrine Lüders (2021), *Explorations in the Icy North: How Travel Narratives Shaped Arctic Science in the Nineteenth Century*, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland (1879), *Meddelelser Om Grønland*, (1) København: C. A. Reitzels Forlag.
- Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland (1880), *Meddelelser Om Grønland* (3), København: C. A. Reitzels Forlag.
- Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland (1881), »Undersøgelserne I Aarene 1878-80 Paa Vestkysten Af Grønland, Indberetning Til Indenrigsministeriet«, *Geografisk Tidsskrift*, (5):6.
- Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland (1913), »Oversigt af Meddelelser om Grønland, 1876-1912«, København: C. A. Reitzels Forlag.
- Laursen, Dan (1960), »Et videnskabens monument – Meddelelser om Grønland«, *Tidsskriftet Grønland*, (2): 71-80.
- Livingstone, David N. og Charles W. J. Withers, red. (1999), *Geography and Enlightenment*, Chicago: University of Chicago Press.
- Loftsdóttir, Kristín og Lars Jensen, red. (2016), *Whiteness and Postcolonialism in the Nordic Region: Exceptionalism, Migrant Others and National Identities*, Oxon, New York: Routledge.
- Løve, Jan (2016), *Hans Hendrik og Hans Ø: Beretningen om Hans Hendrik og de to Hans Øer*, København: Det Grønlandske Selskab
- Martin-Nielsen, Janet (2013), *Eismitte in the Scientific Imagination: Knowledge and Politics at the Center of Greenland*, New York, US: Palgrave Macmillan.
- Metcalf, Alida (2013), *Go-between and the Colonization of Brazil: 1500–1600*, Austin: University of Texas Press.
- Permanent Court of International Justice (1933), *Legal Status of Eastern Greenland*, PCIJ Series A/B. No 53, Judgment, 5. april.
- Pratt, Mary Louise (1992), *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, London, New York: Routledge.
- Rink, Hinrich (1877), »Nogle Bemærkninger om de nuværende Grønlænderes Tilstand«, *Geografisk Tidsskrift* (1): 25-30.
- Rink, Hinrich (1882), *Om Grønlænderne, deres Fremtid og de til deres Bedste sigtende Foranstaltninger*, København: Høst og Søn.
- Rink, Pia (2019), *Grønland Blev Hans Skæbne – Om H.J. Rink og hans tid*, vol. 1-2. København: Det Grønlandske Selskab.
- Rud, Søren (2017), *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Rud, Søren (2018), »Mod Bedre vidende: Grønland og Politisk-ideologisk historieskrivning«, *Temp – tidsskrift for historie*, (17): 146-52.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1988), »Can the Subaltern Speak?« i Cary Nelson og Lawrence Grossberg, red., *Marxism and the Interpretation of Culture*, London: Macmillan, pp. 271-313.
- Steenstrup, Knud Johannes Vogelius (1893-94), Dr. Phil. Hinrich Johannes Rink, *Geografisk tidsskrift*, (12): 165-6.
- Taksøe-Jensen, Peter (2016), *Udredning: Dansk diplomati og forsvar i en brydningstid*, <https://um.dk/da/udenrigspolitik/aktuelle-emner/dansk-diplomati-og-forsvar-i-en-brydningstid/>
- Thomson, Julius (1862), »Mødet den 10. januar«, i *Oversigt over det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder i året 1862*, redigeret af G. Forchhammer, København: Videnskabernes Selskab.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2016), *Strategi for forskning og uddannelse vedrørende Arktis*, <https://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2016/ny-strategi-skal-styrke-dansk-forskning-og-uddannelse-i-arktisk>
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2018), *Ny international arktisk hub i Grønland skal nyttiggøre arktisk viden*, 20. december, <https://ufm.dk/aktuelt/nyheder/2018/ny-international-arktisk-hub-i-grønland-skal-nyttiggøre-arktisk-viden>
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2020), *Mission og vision for International Arktisk Hub*, 22 oktober, <https://ufm.dk/forskning-og-innovation/internationalt-samarbejde/polarsamarbejder/den-internationale-arktiske-hub/mission-og-vision-for-international-arktisk-hub>
- Udenrigsministeriet (2011), *Kongeriget Danmarks Strategi for Arktis 2011-2020*, <https://um.dk/da/udenrigspolitik/lande-og-regioner/arktisk-portal/arktisk-strategi/>